

XIV 7.2 1979

1679

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY
BOHDAN MIKUĆ

TEATR OSTERWY
W GORZOWIE

ALEKSANDER FREDRO
ZEMSTA

SEZON 78/79

PREMIERA 1 MARCA 1979

Opracowanie programu — Gabriela Ratajewicz

Opracowanie graficzne — Wiesław Strebejko

Do ilustracji muzycznej wykorzystano elementy kompozycji

Stanisława Moniuszki i ludowego Poloneza Żywieckiego

(St. Schnür-Pepiowski: Z papierów po Fredrze)

„...mogłem, powiniem być na polu piśmiennictwa więcej działac. Wyzna-
ję — żałuję. Teraz już za późno. Jakikolwiek atoli były utwory moje, zawsze
jednak, aż przez dno sumienia czysty ich płynął źródło. Nigdy, nigdy — to
potemność przysła: zawieść, choć odwetu, złość albo oszczerstwo nie spłamił
mego pióra. Jedyną moją dążnością było zostawić na szczupak współbraci,
drogiej nam ojczyzny...”

(K. Poklewska: Al. Fredro)

„Czy Fredro żywy, Fredro dzisiejszy — może być Fredrą prawdziwym?
— Oczywiście tak! Współczesnym realizatorem Fredry winna jednak
twarzyć się świadomość dwóch przynajmniej podstawowych faktów.
Wskazuje je Stefan Treugutt: „Pisał Fredro dla doskonale znanego modelu
sceny — i w każdy z jego utworów jest wpisany ten tradycyjny teatr,
w którym ani aktor nie miesza się z widownią, ani nie przysusza widza do
zbióranych przeżyć, ale w którym dobrze wyszkolony aktor bawi publiczność,
po Horacjusku uczy bawiąc, nie zapominając, że najbardziej wależnym
sposobem komunikacji międzyludzkiej — jest słowo.”

(K. Poklewska: Al. Fredro)

„Zderzenie romansowych wyborów Papińska z rzeczywistym bieglem
wypadków nie tylko potęgowało komizm Zemsty, ale służyło także w Zemście
światłociepłym racyj autor: dzięki Papińskowi dokonała się w Zemście
bezpośrednia konfrontacja wizji świata proponowanej przez dramę i popularną
powieść sentymentalno-romantyczną z wizją świata proponowaną przez
Fredrę. Papiński rozbraja wszelkie zarzysowane konflikty z dramatycznymi
napręż, rozładowywał sytuację swym zachowaniem lub komentarzem. Jego
przesada, wyolbrzymienie przyczyn i skutków różnorodnych spraw ośmieszało
wszelkie koszty, oczyszczając pole dla pogardy i optymizmu, które miały
zafundować w zakończeniu komedii!”

„Zemsta. Inna w niej wizja artystyczna góruje, inny typ poezji zwycięża.
Czym jest Pan Tadeusz dla twórczości Mickiewicza, tym dla twórczości
Fredry Zemsta: pożegnaniem mijającego świata szlacheckiego, pożegnaniem
go spoza progu ostatecznego rozbioru. Pan Tadeusz wszakże to nie tylko akt
pożegnania, ale zapowiedź nowych czasów, nowego rozwoju narodu. Kształt
artystyczny komedii nie pozwalał na więcej aniżeli na akt pożegnania. Ten
zaś Fredro wykonał w sposób, który w istocie swojej, w swoistym
kojarzeniu prawdy, humoru i poezji, jest sposobem mickiewiczowskim.”

(K. Wyka: Al. Fredro)

„Czas powstania, a przynajmniej ukończenia Zemsty, przypada na rok 1833,
choć geneza pomysłu tej komedii sięga wcześniej, mianowicie czasów pobytu
Fredry z nowo poślubioną małżonką Zosią z Jabłonowskich w jej majątku
rodzinnym Korczyniu, do którego należała część zamku odrzykońskiego.
Poeta zapoznał się z jego archiwum i wyczytał siedemnastowieczne dzieje
sporu o ten zamek między Janem Skotnickim i Piotrem Firlejem. Obaj
szlachcice to prototypy: jeden Rejtana Miłczka, drugi — cześnika
Raptusiewicza, akcja zaś Zemsty kończy się na wzór autentycznych
wypadków — po staropolsku intercyzą: ślubem pomiędzy wojewodzielem
Piotrem Firlejem a kasztelaną Zosią Skotnicką.”

(Al. Fredro. Oprac. T. Sivert)

„Tak czy inaczej „Zemsta” należy do najwcześniejszych utworów naszej
bogatej literatury tradycyjnej XIX wieku. Jest po Panu Tadeuszu jej
najpiękniejszą perłą, nie mówiąc już o tym, że jest nie tylko pierwszą, ale
i jedyną komedią t r a d y c y j n ą .

„Wąsy i peruka” Korzeniowskiego to już komedia, ściśle biorąc, nie
tradycyjna, tylko historyczna, do której napisania musiał autor, bądź co bądź,
począć pewne studia nad epoką Stanisława Augusta, kiedy tymczasem
Fredro do napisania Zemsty nie potrzebował żadnych studiów (...).”

(I. Chrzanowski: O komediach Aleksandra Fredry)

„Akcja Zemsty toczy się niesłychanie szybko — zaledwie kilka scen nie
posuwa jej naprzód, uzupełniając i barwiąc charaktery działających osób.
W tej czteroktowej komedii panuje nieustanny ruch, i w tym ruchu właśnie
podchwyczone są rysy występujących postaci. Poznajemy je w żywej grze
interesów, wśród nie kończących się działań i zabiegów. W dynamicznym
biegu akcji, w nawarstwiających się intrygach i nieporozumieniach zarysowują
się niesłychanie plastyczne, bogate i pełne sylwetki bohaterów Zemsty:
oto — jak pisał Wacław Borowy — Fredrowska „poezja konstruowania
form.”

(K. Poklewska: Al. Fredro)

hamburska).

(G. E. LESSING: Dramaturgia

zmarszczkami uroczyste! powagi!”

właściwościami, nawet pod

jeszcze gorszymi albo z dobrymi

mody, we wszystkich połączeniach z

wszelkimi piaszczkami namiętności i

dostrzegania jej łatwo i szybko pod

zdolności dostrzegania śmieszności,

w samym śmiechu, w ćwiczeniu naszej

jej prawdziwy powszechny pożytek tkwi

których występują.

bynajmniej nie tylko przywary tych, u

przywary, z których każe się śmiać, i

naprawiać niekoniecznie tylko te

ale nie przez wyśmiewanie, chce

„Komedie chce naprawiać przez śmiech,

„Legenda opowiadała: Rycerz Mierzba, herbu Bończa znany z odwagi i siły
oręża potykał się niegdyś w turnieju rycerskim ze znakomitym z rodu i sławy
Niemcem. Pokonany przeciwnik miał zawołać o darowanie życia: „Friede —
herri!”, który to okrzyk, przeinaczony przez świadków harcu, stał się odtąd
— za zgodą monarchy — nazwą rodową tej gałęzi Bońców we!
Jednoróżców, która wywiodła się od dzielnego Mierzba. Legendę tę —
uświetniającą początek radu Fredrów — spisał w swym „Herbarzu polskim”
Niesiecki, podjął zaś Aleksander Fredro (...)”

(K. Poklewska: Al. Fredro)

„Byłbym (...) uniknął wielu niezrozumiałości gdybym był zaczął, jak Pan Bóg
przykazał od początku. Na przykład: Był to Pan i Pani... mieli syna, nazwali go
Aleksandrem... Albo też: urodziłem się w Surochowie w Ziemi Przemyskiej
z Jacka z Pleszowic i Maryi z Dembińskich Fredrów małżonków. Kiedy? —
Nie wiem dokładnie, bo w owym czasie proboszcz na makro oficjowali,
a na sucho pisali (...) Tak pewnie byłoby najlepiej.”

(Al. Fredro: Trzy po trzy)

„Położony w powiecie rudowieckim majątek Beńkowa Wisznia stanie się
dla komediopisarza i polomstwa gniazdem rodowym, a Lwów jako ośrodek
kultury i ośrodek miejski — miejscem pobytu dzielnym z owym gniazdem.”

(K. Wyka: Al. Fredro)

„Pamiętam siebie bardzo dokładnie — i jeśli chcecie wiedzieć jaki byłem,
proszę słuchać. Leż rudy w loki jak zawijane zrazy, zafrizowany, mocno
pudrem przykryty, frak brązowy z czarnym aksamiłnym kołnierzem i dużymi
złotymi guzikami, spodnie jasne, dość przestronne, jaka była moda, buty
węglarskie, a czasem buty po kolana z dwunastocalowymi sztyłpami. Przy
zegarku siedem pieczętek rzeszowskiej roboty, w ręku laseczka z kobuzią
główną.”

(Al. Fredro: Trzy po trzy)

„Jest wzrostu miernego, twarzy ściągniętej, nosa miernego, trochę wygiętych
w nim dziur, oczu czarnych, ognistych, ust równych, włosów rudych, nieco
szczępły, posiada umiejętności, język francuski i niemiecki doskonale, rozumie
wiele, jest dowcipny, trochę uszczypliwy, polityk wielki, filut, wyśmiewa
drugich, jednakże jest szlachetny, nigdy za pochlebny. Ma nadzwyczajny
talent.”

(K. Prek: Czasy i ludzie)

Opracowanie programu — Gabriela Ratajczak
Opracowanie graficzne — Wiesław Strebek
Do ilustracji muzycznych wykorzystano elementy kompozycji
Stanisława Moniuszki i ludowego Poloneza Żywieckiego

PREMIERA 1 MARCA 1979

SEZON 78/79

ZEMSTA

ALEKSANDER FREDRO
W GORZOWIE
TEATR OSTERWY

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY
BOHDAN MIKUĆ

Bohemia

Udział biorą:

CZEŚNIK RAPUSIEWICZ — BOHDAN MIKUĆ
KLARA, jego synowica — ELEONORA WALLNER
REJENT MILCZEK — WACŁAW WELSKI
WACŁAW, syn REJENTA — WOJCIECH BARTOSZEK
PODSTOLINA — WANDA CHWIAŁKOWSKA
PAPKIN — MACIEJ RESZCZYŃSKI
DYNDALSKI — BOGUMIŁ ZATOŃSKI
ŚMIGALSKI — WIESŁAW WOŁOSZYŃSKI
PEREŁKA — WŁADYSŁAW TROJANOWSKI
MURARZ I — MAREK PUDEŁKO
MURARZ II — RYSZARD SZULC*

Reżyseria — Stefania Domańska
Scenografia — Teresa Ponińska
Choreografia — Andrzej Szczurzewski
Asystent reżysera — Eleonora Wallner
Asystent scenografa — Michał Puklicz
Inspicjent — Grażyna Jednorowicz
Suffer — Eugeniusz Paukszto

„Kiedy w roku 1815 otrzymał na własną prośbę zwolnienie ze służby wojskowej, rozkaz cesarza Aleksandra I powiedział: „odbył kampanie w latach 1812, 1813, 1814, znajdował się w bitwach i potyczkach pod Smoleńskiem, Możajskiem, Dreznem, Lipskiem, Hanau, Brienne, Charys-Auber, Château-Thierry, Montmirail, Montereau, Arcis-sur-Aube, Craon, Laon, Rheims, w nagrodę zasług ozdobiony krzyżem złotym orderu wojskowego polskiego (Virtuti Militari) i kawalerskiego legjonu honorowego.”

Jakiż wspaniały strzęp napoleońskiej epopei kryje się pod tym tańcem nazw! Przywozi go w swoim doświadczeniu Fredro latem 1814 roku, powracając w rodzinne strony.”

(K. Wyka: Al. Fredro)

„(...) Komedia Fredry, jakkolwiek nieskończoną ilość błędów, przesadę, wpadanie w gminność, zbytek poetyczności itd. dojrzeć w nich łatwo i namacać można, są dziełem wielkiego talentu i zostaną w naszej literaturze. W nich tyle jest postaci naszych własnych, tyle prawdy, tyle prawdziwej komiczności, tak silnie one każdego widza poruszają przypomnieniem żywego własnego świata, że pomimo licznych wad, jakie w nich wszyscy widzą i sam autor zapewne, nikt im nie odmówi pierwszego miejsca w naszej literaturze dramatycznej zresztą bardzo ubogiej”.

(J. I. Kraszewski: Studia literackie)

„Fredro bywa uważany za późniejszego spadkobiercę polskiego Oświecenia. Ocena tego rodzaju nie daje się rozciągnąć na cały jego dorobek, już po roku 1830, pisarz emancypuje się z podobnego dziedzictwa, ale początki jego działalności stoją istotnie pod znakiem tradycji oświeceniowych.”

(K. Wyka: Al. Fredro)

„— tak jak mnie minęło lat przeszło trzydzieści od bitwy pod Hanau, jak ty minęłaś, luby wieku młodości, mit deinen Schmerzen, mit deinen Freuden. Im dalej od ciebie, tym jaskrawsze zdają się twoje kwiaty, tym grubsza mgła zastania pomniki smutku i cierpienia. Im dalej od ciebie, tym więcej wzrasta tęsknota za tobą, tak jak wzrasta cień nasz własny na ścianie, gdy się od niej bez światła cofamy — wzrasta, sięga stropu — na strop wstępuje i nareszcie opływa nas zupełnie.”

(Al. Fredro: Trzy po trzy)

* adept

Bezpłatne